

Unge **hørehæmmede** efter Frijsenborg **efterskole**

Et flerårigt studie. Rapport 3. runde.

Unge hørehæmmede efter Frijsenborg Efterskole. Et flerårigt studie. Rapport 3. år.

Forfatter: Niels-Henrik M. Hansen, lektor, ph.d., cand.scient.soc.

Institut for Læring og Filosofi | Aalborg Universitet

A.C. Meyers Vænge 15 | 2450 København SV

Projektet er støttet af Helsefonden og Oticon Fonden.

ISBN: 978-87-7684-900-9 (elektronisk udg.)

Center for Ungdomsforskning er en selvstændig forskningsenhed ved Aalborg Universitet, dog med adresse i Sydhavnen i København, som forsker i unges levkår. Centrets drift støttes af en forening – Foreningen Center for Ungdomsforskning. Vi gennemfører projekter af forskellig beskaffenhed, dog alle med det kendetegn, at de tager afsæt i de unges egne beskrivelser og oplevelser af deres hverdag og liv. Centrets rapporter kan frit hentes på hjemmesiden: www.cefu.dk.

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Kapitel 1 - Indledning.....	4
Baggrund for undersøgelsen	5
Læsevejledning	5
Kapitel 2 – Datamaterialet.....	6
Planlagte og gennemførte undersøgelsesrunder	6
Spørgeskemaet	6
Respondenterne	6
<i>Vurdering af datakvaliteten</i>	7
<i>Spørgeskemaets opbygning</i>	9
Kapitel 3 – Udbytte af opholdet på Frijsenborg Efterskole	10
Indledning.....	10
Generelt.....	10
Vurderingen af FUS.....	11
Valg af Frijsenborg Efterskole.....	16
Afrunding.....	16
Kapitel 4 – Frekvenser på alle undersøgelsens spørgsmål	17
Litteratur.....	49

Forord

Med udgivelsen af denne rapport har vi fornøjelsen af, at kunne beskrive resultaterne af den tredje undersøgelse af, hvordan det går med hørehæmmede elever, når de forlader Frijsenborg Efterskole og drager videre ud i verden, hvad enten det er i uddannelsessystemet, på arbejdsmarkedet eller noget helt tredje.

Kongstanken med undersøgelsen er at følge de tidligere elever over en periode på fem år. Hvert år bliver de unge hørehæmmede kontaktet og får muligheden for at besvare et spørgeskema. Hver udgave af spørgeskemaet rummer en række spørgsmål, der går igen fra år til år. Disse suppleres med spørgsmål, der kredser om partikulære emner, som skifter fra år til år.

Undersøgelsen er resultatet af et samarbejde mellem Center for Ungdomsforskning ved Ålborg Universitet og Frijsenborg Efterskole. Vi vil derfor gerne takke konstitueret forstander Brian Ovesen, lærer Olav Nielsen, lærer Ulf Soll, lærer Margrethe Brunsbjerg, alle fra Frijsenborg Efterskole for det gode samarbejde. Der skal også lyde en stor tak til alle de tidligere elever på Frijsenborg Efterskole, som har taget tid til at svare på undersøgelsens omfattende spørgeskema. Uden deres hjælp ville det ikke være muligt at gennemføre undersøgelsen.

Projektet er blevet muliggjort igennem donationer fra henholdsvis Helsefonden og Oticon Fonden. De skal have tak for deres finansielle støtte til at gennemføre disse undersøgelser og udgivelsen af denne rapport.

God fornøjelse med læsningen af denne rapport.

København d. 16. april 2013

Niels-Henrik M. Hansen, ph.d., cand.scient.soc.

Forskningsmedarbejder, Center for Ungdomsforskning

Kapitel 1 - Indledning

I dette projekt følger vi unge hørehæmmede, der har gået et eller to år på Frijsenborg Efterskole, i tiden efter de forlader efterskolen. Hensigten med at følge de unge hørehæmmede er, at belyse deres færd videre i uddannelsessystemet eller ud på arbejdsmarkedet. Projektets fokus er derfor på de udfordringer og problemer de unge møder, når de skal indgå i nye sammenhænge.

De unge, der indgår i undersøgelsens datamateriale har alle en eller anden grad af hørenedsættelse. Materialet indeholder unge med mindre høretab, unge med store høretab samt unge, der er CI-brugere. De har alle gået et eller to år på Frijsenborg Efterskole, som er beliggende i Hammel – en by mellem Aarhus og Viborg.

Frijsenborg Efterskole har i næsten 30 år optaget unge hørehæmmede som en del af deres elevgruppe. Igennem årene har de hørehæmmede elever udgjort en signifikant del af skolens elevpopulation og en væsentlig del af danske unge med et høretab har passeret igennem Frijsenborg Efterskole, som en del af deres tid i grundskolen¹.

Projektets fokus er primært på, hvordan de unge hørehæmmede oplever deres tid efter Frijsenborg Efterskole. Fokus er på, hvilken rolle og vilkår de unges høretab giver dem, når de bevæger sig videre i livet. Når der er tale om unge, giver det en nærliggende opmærksomhed på deres vej igennem uddannelsessystemet. Hvilke udfordringer og problemer giver det dem, at skulle være hørehæmmede og skulle håndtere de problemstillinger, det giver at skulle begynde på en ny uddannelse med ny viden, der skal læres og nye kammerater, som de skal forholde sig til? Når det er sagt, så er temaet for denne rapport, hvad de unge oplever at have fået ud af deres ophold på Frijsenborg Efterskole. En retrospektiv undersøgelse af, hvad de oplever de fik ud af tiden på efterskolen set i bakspejlet og i relation til deres nuværende livssituation. Var det samværet med andre unge? Muligheden for at være sammen med andre unge, der også var hørehæmmede? Var det en faglig udvikling? En personlig modning?

I bogen "Dannelse der virker" (2011) peger von Oettingen et al. på fire dimensioner, som han identificerer som centrale i efterskolens position i dagens uddannelseslandskab. Dimensionerne kredser omkring en forståelse af efterskolens rolle som et sted, der skal danne de unge til voksenlivet. Dannelse bliver i denne optik det centrale i efterskolens virke. Dannelse forstår von Oettingen et al. som den proces, hvor eleverne på efterskolerne tilegner sig viden, evner, færdigheder og holdninger. Dermed også sagt, at dannelse er kulturelt og socialt bestemt og et mål i sig selv jf. talemåden om et "dannet" menneske.

Juul, Brahe og Hansen (2013) undersøgte ligeledes elever på ordblindееfterskole. Deres analyse peger på, at ordblinde unge først og fremmest vælger et ophold på en ordblindееfterskole, fordi de ønsker at opnå en faglig progression. De sociale og dannelsesmæssige aspekter træder dermed i baggrunden – i al fald set fra de unges perspektiv. Dette står i modsætning til von Oettingens analyse og efterskolernes selvforståelse, hvor livskundskab og dannelse står som centrale søjler. Det interessante i denne forbindelse er de unge hørehæmmedes vurdering af, hvad der for dem - på undersøgelsestidspunktet - fremstår som det centrale udbytte ved deres ophold på Frijsenborg Efterskole.

---

¹ Se Hansen 2009 for en diskussion af, hvor mange danske unge, der anslås at have et høretab.

Denne rapport er nummer tre ud af en planlagt serie på fem rapporter, hvor vi følger de unge hørehæmmede. Det overordnede mål for det samlede projekt er, at give Frijsenborg Efterskole viden om de udfordringer skolens hørehæmmede elever møder efter de forlader skolen, så skolen kan ruste eleverne bedst muligt til disse.

Baggrund for undersøgelsen

Siden 1983 har Frijsenborg Efterskole haft unge hørehæmmede som et særligt indsatsområde. Det aktuelle antal af unge hørehæmmede varierer fra år til år. På nuværende tidspunkt optages der typisk 22-24 hørehæmmede elever på en given årgang (der er omkring 90 elever på en årgang i alt).

Frijsenborg Efterskole (FUS) repræsenterer derfor den uddannelsesinstitution, der har den største koncentration af unge hørehæmmede i Danmark, uden for de traditionelle døveskoler/specialskoler, som i disse år oplever markant faldende elevgrupper, hvilket yderligere forstærker Frijsenborg Efterskoles centrale rolle. Skolen er kendetegnet ved at undervisningen foregår oralt - uden brug af hverken tegnsprog og støttetegn. Der anvendes tekniske hjælpemidler, såsom FM-udstyr, i undervisningen, didaktisk planlægges der, så undervisningen tilpasses de hørehæmmedes elevers behov bedst muligt. Det er også et særtræk ved FUS, at gruppen af hørehæmmede elever søges integreret fuldt ud i den samlede elevgruppe. På dette punkt adskiller skolen sig fx fra centerskoler, hvor gruppen af hørehæmmede kun integreres med resten af elevgruppen i et mindre omfang.

Udgangspunktet for Frijsenborg Efterskoles interesse i at påbegynde et langtidsstudie af deres hørehæmmede elever *efter* de har forladt skolen, er et ønske om mere viden om de problemer og udfordringer denne del af deres elevgruppe møder i det øvrige uddannelsessystem. Tanken at denne viden skal indgå i skolens fokus på at styrke indsatsens overfor de hørehæmmede elever, men også være offentlig tilgængeligt, så folk, der kommer i berøring med unge hørehæmmede, kan trække på den.

Læsevejledning

I kapitel 2 præsenteres undersøgelsens datamateriale og metodologi. I kapitel 3 præsenteres de unge hørehæmmedes vurdering af udbyttet af tiden på Frijsenborg Efterskole. Kapitel 4 indeholder alle frekvensfordelinger på spørgsmålene i materialet.

Kapitel 2 – Datamaterialet

Datamaterialet bag denne rapport udgøres af et omfattende spørgeskema, som er sendt ud til tidligere elever på Frijsenborg Efterskole. Alle respondenterne har en eller anden grad af hørenedsættelse – spændende fra unge med et mindre høretab til personer, der er dobbelsidigt CI-opereret. De har gået på Frijsenborg Efterskole – ikke nødvendigvis på samme tidspunkt – da flere årgange af hørehæmmede elever indgår i undersøgelsens empiriske materiale.

Materialet ændrer sig undervejs i projektets femårige forløb. Dels, er der nogle af unge, der forsvinder ud af materialet, fx fordi de ikke vil deltage eller flytter til udlandet. Dels kommer der løbende nye unge til, fordi de undervejs i undersøgelsesperioden afslutter deres ophold på Frijsenborg Efterskole og overgår til gruppen af "tidligere" elever, som er i fokus her.

Planlagte og gennemførte undersøgelsesrunder

Følgende liste viser en oversigt over gennemførte og planlagte undersøgelsesrunder i projektet:

- **Spørgeskema 1.** Indsamlet 2009. Tema om kommunikative strategier. Der er 83 besvarelser af dette spørgeskema. Afrapporteret sommeren 2010. Rapporten kan hentes på Center for Ungdomsforskningens hjemmeside (www.cefu.dk).
- **Spørgeskema 2.** Indsamlet 2010. Tema om mødet med ungdomsuddannelser med særlig fokus på de unges åbenhed omkring deres hørenedsættelse. Det empiriske materiale udgøres af 66 besvarelser. Afrapporteret i vinter/foråret 2012.
- **Spørgeskema 3.** Indsamlet foråret 2012. Temaet handler om de unge hørehæmmedes retrospektive vurdering af deres udbytte af tiden på Frijsenborg Efterskole. Dette spørgeskema har 58 besvarelser. Er i centrum i denne rapport.
- **Spørgeskema 4.** Forventes indsamlet sommeren 2013. Tema kommer til at handle om de unge hørehæmmedes forhold til og brug af musik.
- **Spørgeskema 5.** Forventes indsamlet efteråret 2013/vinteren 2014. Temaet er endnu ikke fastlagt.

Spørgeskemaet

Undersøgelsens hovedinstrument er et omfattende spørgeskema, der indsamles elektronisk. Det konkrete spørgeskema varierer fra år til år, alt afhængig af undersøgelsens tema. I denne udgave af spørgeskemaet er der en række spørgsmål omkring udbyttet af tiden på Frijsenborg Efterskole. Ved siden af disse specifikke spørgsmål er der en række spørgsmål, der går igen fra år til år, hvilket tillader os at følge de unges udvikling igennem undersøgelsesperioden på en række centrale trivsels- og livsområder. Det er dog ikke et aspekt, der bliver berørt i denne rapport.

Respondenterne

Der er tre centrale træk ved undersøgelses respondenter. Det ene er, at de har været elever på Frijsenborg Efterskole – og dermed har gennemført enten 9. eller 10. klasse (eller begge) på skolen. Det andet er, at de

har en hørenedsættelse i varierende grad. Endelig er det tredje træk, at de har det talte sprog, som deres primære sprog. Det er muligt, at de også behersker tegnsprog eller tegnstøttet kommunikation i et eller andet omfang.

I forhold til undersøgelsen har vi udtrukket hørehæmmede elever, som har gået på skolen i årene 2002 til 2011. Det er undersøgelsens basisgruppe af respondenter.

Det brede spektrum, der er valgt i relation til respondenternes alder, skyldes for det første et ønsket om at være sikker på, at datamaterialet får en passende størrelse. For det andet giver det mulighed for at afsøge de forskellige problemstillinger respondenterne møder, alt efter om de er under uddannelse, på arbejdsmarkedet eller på offentlig forsørgelse.

Som det fremgår af projektbeskrivelsen, er der tale om et langtidsstudie af unge hørehæmmede, som har været elever på Frijsenborg Efterskole. Det betyder konkret, at der over en periode på 5-6 år, hvert år vil blive foretaget en spørgeskemaundersøgelse, hvor nogle spørgsmål vil være de samme, mens andre spørgsmål vil skifte fra år til år. Antallet af respondenter vil derfor ikke være konstant. Ved den første undersøgelsesomgang blev der kontaktet elever fra syv tidligere årgange. I de følgende undersøgelsesårgange vil der hvert år komme en ny årgang elever til. I bedste fald vil det indebære, at undersøgelsespopulationen øges, selvom det fremstår som mere sandsynligt, at undersøgelsen kan holde status quo mht. antallet af deltagende respondenter. Resultaterne fra de tre første undersøgelsesgange peger imidlertid på, at det er overordentlig vanskeligt at fastholde respondenterne. Antallet af besvarelser er gået fra 83 besvarelser ved første undersøgelsesgang til 66 besvarelser ved anden gang og nu 58 besvarelser ved tredje undersøgelsesgang.

Hensigten er at kunne følge de unge hørehæmmede over tid og se, hvorledes forskellige udgangspositioner/problemer giver sig udslag i forskellige forløb for den unge hørehæmmede.. Hver respondent har haft en individuel kode, som skal indtastes for at få adgang til skemaet. Det muliggør for det første, at der kan sendes målrettede rykkere ud til dem, der mangler at besvare spørgeskemaet. For det andet giver det mulighed for at følge respondenternes udvikling over tid, hvis de har besvaret flere spørgeskemaer.

Vurdering af datakvaliteten

Alle de hørehæmmede elever, der har gået på Frijsenborg Efterskole, har haft mulighed for at deltage. Spørgsmålet er efterfølgende, hvor repræsentative elever på Frijsenborg Efterskole er for hele populationen af unge hørehæmmede i Danmark. Det kan konstateres, at der allerede er sket en selektion ved, at nogle vælger et år på efterskolen, mens andre bliver i folkeskolen. Denne selektion er bl.a. økonomisk betinget. Det kan være dyrt at sende sit barn på efterskole, og for nogle er det ikke en mulighed. Det betyder formentligt, at elever fra økonomisk ressourcetsvage hjem er underrepræsenteret i materialet. I et mere overordnet billede, kan det omvendt konstateres, at det er blevet meget almindeligt og udbredt for danske unge, at de tager et skoleår på en efterskole. Der er en generel social accept af efterskolen som et godt og udbytterigt tilbud til unge på linje med andre uddannelses tilbud.

I forhold til gruppen af unge hørehæmmede i Danmark er der yderligere den komplikation, at vi ikke kender antallet af unge hørehæmmede. Jeg har tidligere forsøgt, at lave et overslag over antallet af personer, der

fødes med et høretab, men måtte i den forbindelse konstatere, at det er forbundet med betydelig usikkerhed. Mit estimat i den forbindelse var, at der i Danmark bliver født mellem 70 og 100 børn om året med et høretab, som kræver en eller anden udstrækning af indsats – hvad enten der er tale om behandling med høreapparater eller andre indsatser (Hansen 2009:79). Med tanke på, at Frijsenborg Efterskole optager 20-25 unge hvert skoleår med en hørenedsættelse, betyder det, at skolen hvert år optager mellem en tredjedel og fjerdedel af de unge hørehæmmede i Danmark. Med andre ord, kommer en betragtelig del af de unge, der bliver født med et høretab i Danmark, igennem skolen. Omvendt er der også mange, der ikke går på skolen, hvilket betyder, at den reelle vurdering handler om, hvorvidt der er systematisk forskel på de unge, der går på Frijsenborg Efterskole, og dem, der ikke går på skolen. Det er en svær vurdering, når gruppen af unge hørehæmmede i øvrigt ikke er særlig velbeskrevet.

Det kan dog samlet set konstateres, at der ikke kan findes statistisk belæg for at sige, at gruppen er repræsentativ for hele gruppen af unge hørehæmmede. Vurderingen af kvaliteten må derfor finde sted ud fra andre kriterier.

For det første kan der argumenteres for, at de unge, som vælger at tilbringe et år på Frijsenborg Efterskole, må betegnes som tilhørende en gruppe af hørehæmmede, der er velfungerende socialt og fagligt set, således at det er en mulighed for dem, at være et år væk hjemmefra. Det udelukker i nogen grad de unge hørehæmmede, der fx har en baggrund fra en af landets specialskoler for hørehandicappede eller centerskoler, og hvor dette ikke er realistisk.

For det andet kan der argumenteres for, at Frijsenborg Efterskole har en profil, hvor der lægges vægt på sundhed og faglig udvikling. Skolen er endvidere også røgfri, og kræver at eleverne er totalt røgfri indenfor og udenfor skolens område. Dette vil være attraktivt for nogle, mens andre vil søge andetsteds.

Dette leder for det tredje til en vurdering af, at eleverne, der hovedsagligt søger Frijsenborg Efterskole formentligt stammer fra de sociale mellemlag, hvor forældrene har en god indkomst, og hvor sundhed samt uddannelse vægtes højt. Det betyder omvendt, at besvarelserne formentlig i mindre grad afspejler unge hørehæmmedes situation i de tilfælde, hvor de kommer fra socialt belastede og/eller udsatte familier eller hvor er følgehandicaps, som påvirker den unges kognitive muligheder.

For det fjerde er undervisningen på skolen baseret på almindelig oral undervisning, der understøttes af høretekniske hjælpemidler. Det ekskluderer de hørehæmmede, der benytter sig af tegnsprog og støttetegn.

For det femte er det forbundet med en betydelig økonomisk belastning, at sende en ung på efterskole, hvilket ekskluderer de unge, der kommer fra dårlige økonomiske kår, og hvor kommunen ikke er indstillet på at støtte opholdet på efterskolen.

Samlet set vurderes det, at besvarelserne giver et godt og stærkt indblik i unges hørehæmmede liv. Det kan ikke afgøres i hvilken grad materialet er repræsentativt for alle unge hørehæmmede i Danmark. Der er dog indikationer på, at materialet er mest dækkende for gruppen af hørehæmmede elever, der er forholdsvis velfungerende fagligt set og kommer fra familier fra de sociale mellemlag.

Spørgeskemaets opbygning

Spørgeskemaet er opbygget omkring en række temaer, som er udvalgt på grundlag af tidligere forskning i unge hørehæmmede (se Hansen 2009) og generel ungdomsforskning. De centrale temaer er derfor trivsel og velvære (temaer, som er hentet fra den generelle ungdomsforskning), kommunikation, kommunikationsproblemer og emotionelle markører i denne forbindelse (temaer, der er hentet fra forskning i unge hørehæmmede) og endelig et tema om opholdet på Frijsenborg Efterskole (tema hentet fra den almene ungdomsforskning og forskning i unge med funktionsnedsættelses vurdering af efterskoler). Udover disse hovedtemaer er der også baggrundsspørgsmål omkring graden og omfanget af hørenedsættelse, køn, alder og nuværende beskæftigelse mv.

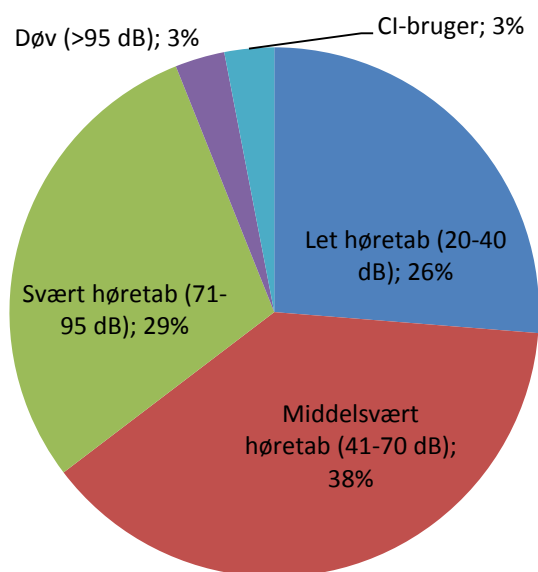
Kapitel 3 – Udbytte af opholdet på Frijsenborg Efterskole

Indledning

I dette kapitel vil fokus være på undersøgelsens særlige tema – de unge hørehæmmedes vurdering af deres ophold på Frijsenborg Efterskole. Indledningsvis vil der blive tilføjet nogle generelle kommentarer omkring respondenterne. Dernæst ses der på den overordnede vurdering af Frijsenborg Efterskole samt de unges begrundelser for at vælge at tage på efterskole. Dette efterfølges af en analyse af, hvor de unge oplever at have fået mest udbytte af opholdet på efterskolen.

Generelt

Der er i alt modtaget 58 besvarelser af spørgeskemaet. Det skal bemærkes, at kønsdelingen blandt respondenterne er skæv. Kvinderne udgør majoriteten (63 %). Aldersmæssigt er respondenterne mellem 18 og 26 år.

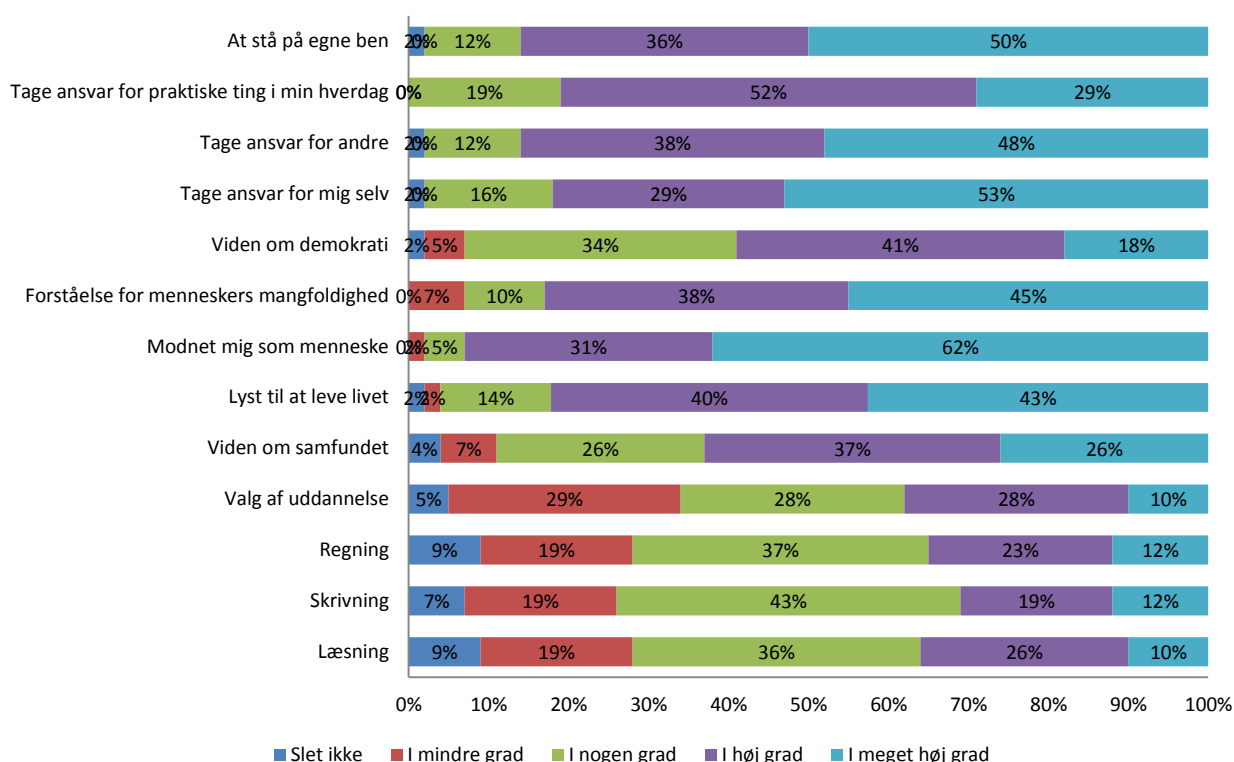
Figur 1. Respondenternes selvvurderede høretab. N=58

I figur 1 er der en oversigt over respondenternes selvvurderede hørenedsættelse. Den største andel betegner sig selv som havende et middelsvært høretab – mens andelene, der har et svært eller let høretab næsten er lige store. Meget få er CI-brugere eller med et høretab, der er over 95 dB. Der kan ikke konstateres nogen forskel på andelene i relation til køn.

Vurderingen af FUS

Hvis vi indledningsvis ser på den samlede vurdering af opholdet på Frijsenborg Efterskole, er hovedparten af de unge meget tilfredse (69 %) eller tilfredse (24 %). Meget få (7 %) er hverken tilfredse eller utilfredse og der er ingen, som er utilfredse. Alt i alt en meget positiv vurdering af det samlede ophold på Frijsenborg Efterskole.

Figur 2 viser en opgørelse over de unges vurdering af, på hvilke områder de oplever at få udbytte af opholdet på Frijsenborg Efterskole. De unge skulle vurdere specifikke områder, som er formuleret med basis i von Oettingens et.al. bog (2011). Områderne dækker temaer såsom faglig udvikling, lære at stå på egne ben mv. På den facon kan de enkelte spørgsmål ses som konkretisering af de forskellige dimensioner i von Oettingens forståelse af efterskolens dannelse.

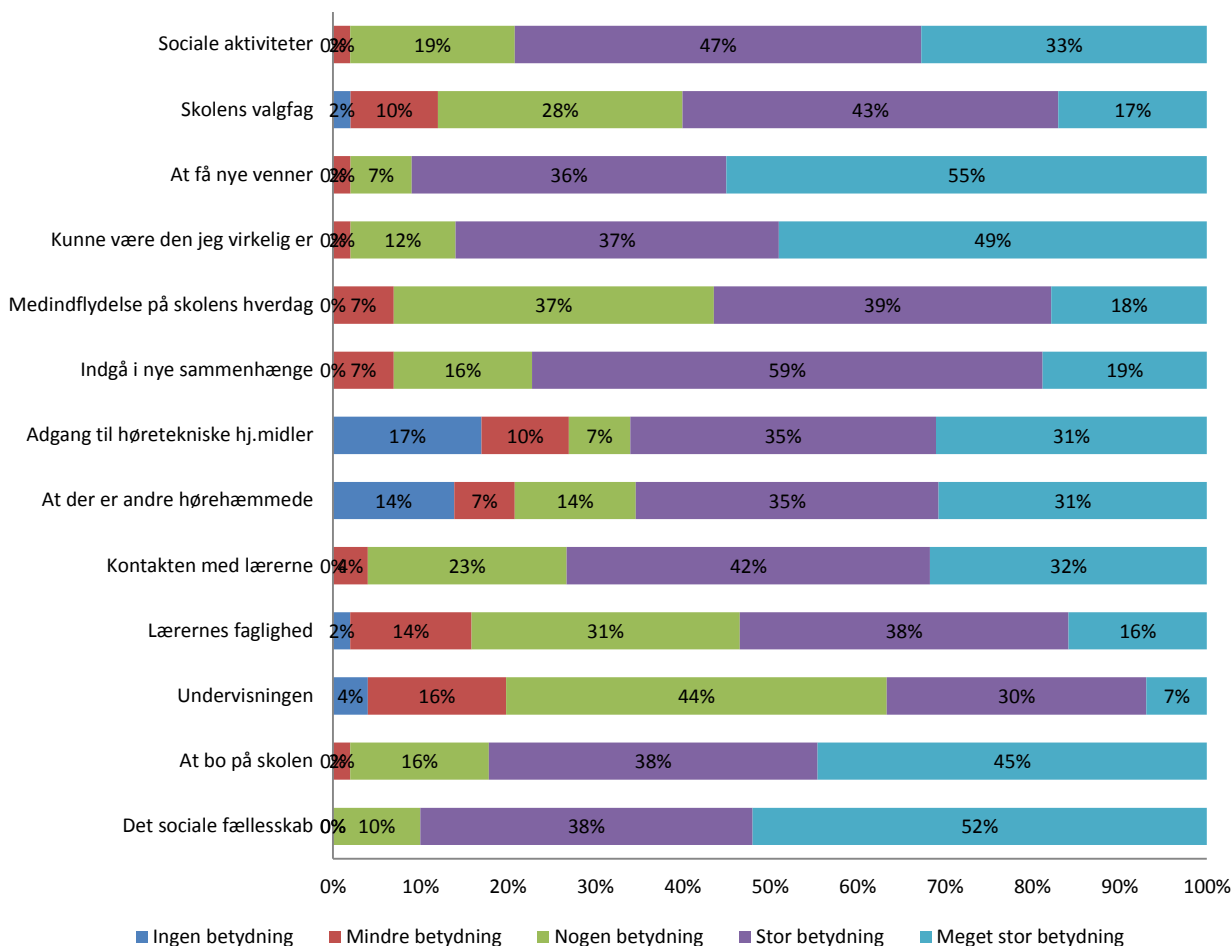

Figur 2. De hørehæmmede unges vurdering af forskellige aspekter ved deres ophold på Frijsenborg Efterskole. Vurderet på en skala fra "slet ikke" til "I meget høj grad". Spørgsmålet var: "I dine øjne, hvad har din tid på Frijsenborg Efterskole givet dig af udbytte? I forhold til...". N=58.

Hvis vi ser på de unge hørehæmmedes vurdering af, hvad opholdet på Frijsenborg Efterskole har givet dem af udbytte på forskellige områder, så aftegner figur 2 et forholdsvis klart billede. De unge oplever, at det største udbytte har været på det personlige plan. De er blevet modnet som menneske, har fået en større forståelse for andre menneskers mangfoldighed samt en større lyst til at leve livet. Omvendt er de unge mindre positive, når det gælder udbyttet i relation til det faglige – regning, skrivning og læsning – samt valg af uddannelse. Det er vigtigt i denne forbindelse værd at huske på, at der ikke nødvendigvis er tale om en negativ vurdering af disse områder, blot at det retrospektivt er det personlige udbytte, der står stærkest. Det er dog interessant, at selvom de unge oplever et stort udbytte på en række af de personlige områder,

afspejles det ikke direkte i forbindelse med valg af uddannelse. Kigges der på besvarelserne i relation til køn, er der meget gennemgående en stor enighed i vurderingerne. Det er kun ved vurderingen af det faglige udbytte i relation til regning og lyst til at leve livet, at kvinderne og mændene adskiller sig. Kvinder oplever generelt at have fået et større udbytte på disse to områder.

Respondenterne har også vurderet, hvilken betydning de forskellige områder og aktiviteter har haft for deres ophold på Frijsenborg Efterskole. Disse vurderinger er samlet i figur 3.

Figur 3. Svar på spørgsmålet: "Set i bakspejlet, hvilken betydning mener du, at de følgende ting havde for dig i forbindelse med din tid på Frijsenborg Efterskole?". N=58

Figuren fortæller den samme historie som den foregående figur. De unge peger på, at det sociale har været det vigtige, hvilket også afspejles i følgende citat, hvor en af de hørehæmmede respondenter samler op på sin vurdering af, hvad der i hendes øjne var det bedste og værste ved tiden på Frijsenborg Efterskole:

Det bedste for mig, ved at være elev på FUS, var, at jeg fik stiftet livslange venskaber med nogle af de fantastiske mennesker, jeg gik sammen med. At jeg lærte mig selv at kende, mine egne grænser, at lære at stå på egne ben, som gjorde, at jeg modnedes som menneske. Jeg kan kun mindes tilbage til tiden på FUS som en uforglemmelig oplevelse og de to bedste år i mit liv. (Tidligere elev, Frijsenborg Efterskole)

Netop det at få nye venner og oplevelsen af, at man kunne være den, man føler, man er, og integrationen i det sociale fællesskab, er også det der markeres som det centrale i figuren. Det er gennemgående det sociale og relationen til andre, der fremhæves som det vigtigste. Kvinden oplevede at indgå i nogle nye venskaber samtidigt med at hun lærte at stå på egne ben. Det faglige indtager i denne sammenhæng en sekundær placering sammen med de høremæssige aspekter. At de høremæssige aspekter er sekundære betyder ikke, at de er uvæsentlige for de unge hørehæmmede, hvilket fremgår af de unges skriftlige vurderinger af, hvad der var bedst og værst ved deres tid på Frijsenborg Efterskole. Fx skriver en kvinde følgende om høretabet i relation til, hvad der var det bedste ved at være elev på Frijsenborg Efterskole:

Det bedste var, at man ikke var ene om sit høretab. Man havde andre at dele det med.

Samt; så var de andre elever bevidste om, hvad det ville sige at have en hørenedsættelse.

(Tidligere elev, Frijsenborg Efterskole)

For hende var det en lettelse, at hun ikke var alene med sit høretab. Hun blev en del af en gruppe, hvor hun oplevede, at der mulighed for at dele erfaringer og oplevelser i relation til hørenedsættelsen. Samtidig fremhæver hun, at det er rart at være i et miljø, hvor omgivelserne er bekendte med hvad et høretab er, og hvordan man skal forholde sig til det. Hun oplevede det med andre ord som en lettelse, at hun ikke var alene med sit høretab og at andre vidste, hvordan de skulle forholde sig til det. Andre er mere ambivalente over for den opmærksomhed, som de oplevede at fokuseringen på hørenedsættelser gav dem på Frijsenborg Efterskole:

For mig var det værste, at der var så meget fokus på hørehæmmede. Jeg er selv hørehæmmet, men bryder mig ikke om at folk forsøger at gøre det til et problem. Jeg ville ønske jeg kunne have været mere anonym og tror, at jeg havde været det mere på en anden efterskole. (Tidligere elev, Frijsenborg Efterskole)

Ambivalensen, hvis man kan kalde den for det, er hos den unge hørehæmmede forbundet med hendes oplevelse af, at hørenedsættelsen bliver italesat som et problem. På sin vis afspejler hun den del af de unge hørehæmmede, der har vanskeligt ved at acceptere en hørenedsættelse som et handicap, idet de oplever at der ikke er noget problem, så længe de fx bruger høreapparater og dermed accepteres det ikke, at de har et handicap. I forhold til en diskussion af ungdomstiden som en særlig tidsperiode, binder dette op til en diskussion af identitet og dannelsen af identitet, når man har en funktionsnedsættelse. Det er en diskussion som jeg har udfoldet andetsteds (se fx Hansen 2008) i relation til unge hørehæmmede. Kernen i denne diskussion er, at unge i dag på en og samme tid har behov for at adskille sig som et unikt og særligt menneske samtidigt med, at de skal fremstå som individer, der indgår i gruppe som kompetente personer, der kender de tidstypiske koder – det kan være i relation til populære fænomener eller måske mest prægnant i forhold til påklædning. Behovet for at håndtere denne dualitet mellem at være en del af gruppe samtidigt med, at man skiller sig ud som et særligt menneske er en konsekvens af (sen)modernitetens gennemsætning, og repræsenterer en signifikant udfordring for nutidens unge.

I den forbindelse kan det være en udfordring for en del af de unge hørehæmmede at være åbne om deres hørenedsættelse. Hansen (2012) analyserer dette aspekt i relation til om de unge hørehæmmede ved start på en ny ungdomsuddannelse, vil informere de nye kammerater og undervisere om deres høretab. Analysen peger på, at en del af de unge ville fravælge dette og at denne del senere var mere tilbøjelige til at

fortryde deres valg. Det er svært fordi høretabet markerer den unge hørehæmmede som en særlig person, en der er handicappet, med de negative bibetydninger det ofte medfører.

Hvis man sammenligner de unge hørehæmmedes vurderinger af efterskolen med de unge ordblinde, som Juul, Brahe og Hansen (2013) undersøger, er der en markant forskel. For de unge ordblinde handler efterskolen først og fremmest om faglig udvikling. De vil lære at læse og skrive. Den sociale og personlige udvikling fremtræder sekundært, men ikke uvæsentligt, i forhold til dette. Det er lige omvendt med de unge hørehæmmede. De prioriterer de personlige aspekter, mens det faglige er sekundært. Begge grupper hørehæmmede og ordblinde – har en funktionsnedsættelse – men den rammer forskellige områder. De unge ordblinde har indlæringsproblemer, mens unge hørehæmmedes funktionsnedsættelse påvirker deres muligheder for at kommunikere med omgivelserne - altså det sociale. Hansen (2009) har analyseret de sociale implikationer af et høretab. Han peger på, at en hørenedsættelse påvirker de sociale bånd til omgivelserne, hvilket igen kan påvirke de unge hørehæmmedes identitetsudvikling. Her kan efterskolen spille en vigtig rolle i de unges identitetsudvikling, som nedenstående citat på glimrende vis illustrerer:

*Det bedste var at jeg fik ændret mit syn på, hvordan andre unge så på mig som person. Fik en følelse af at jeg var god nok, og at jeg var ikke speciel eller mærkelig. Ikke mere mærkelig end andre unge var. Jeg kunne tro på mig selv og fandt ud af, at jeg kunne hvad jeg ville. Jeg oplevede som sådan ikke noget, der var det værste... Hvis der var noget, var det min hårde start, med ambivalente følelser af hjemve og en bestemt på det at ville blive der. Dette gik hurtigt over og derefter er det værste vel den sidste dag, afskeden.
(Kvinde, tidligere elev, Frijsenborg Efterskole)*

Den unge kvinde beskriver, hvorledes tiden på efterskolen gav hende mulighed for at udvikle sin selvforståelse. Citatet aftegner indirekte et billede af, at hun tidligere har oplevet, at hendes skolekammerater i folkeskolen tilsyneladende opfattede hende som speciel eller mærkelig. Måske handler det om hendes hørenedsættelse - det fremgår ikke af citatet. Sociologisk set kan hendes beskrivelse tolkes via Cooley's begreb om "the looking glass self" (oprindeligt formuleret af Cooley, 1902). Begrebet om "the looking glass self" beskriver, hvordan individet definerer sin selvforståelse og identitet igennem, hvorledes vedkommende opfatter at andre opfatter vedkommende. Det betyder med andre ord, at vi løbende evaluerer os selv igennem, hvad vi tror, andre tror om os. Det kan være, når vi skal vælge påklædning til en bestemt begivenhed, men også i dagligdagens små interaktioner, hvor omgivelsernes reaktioner og kommentarer løbende evalueres bevidst som ubevidst. Betydningen af den proces er særlig stor i ungdomstiden, hvor der netop foregår et væsentligt identitetsarbejde for den unge. Og her beskriver den tidligere elev, hvorledes tiden på efterskolen, gav hende et positivt rum for at bearbejde sin egen identitet. Netop adgangen til de sociale rum i puberteten, hvor de unge kan udvikle og afprøve deres identitet, kan være et problem for unge hørehæmmede. Det peger den norske forsker Lars Grue (1999) på er et af de centrale problemer for unge hørehæmmede og noget, som kan påvirke deres livskvalitet i negativ retning. I forhold til citatet er det klart, at efterskolen har givet kvinden adgang til et socialt rum, hvor hendes særtræk blev til noget positivt i stedet for tidligere, hvor de havde en mere negativ klang.

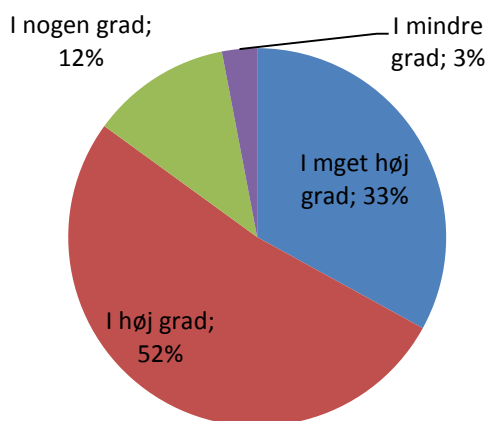
På sin vis bliver fortællingen om efterskolen også en fortælling om, hvordan de unge hørehæmmede oplever at være en del af fællesskabet og prøve ting "som de andre gør" [de normalt hørende]. I den fortælling spiller de andre hørehæmmede på skolen en vigtig rolle, fordi det giver en opmærksomhed på

konsekvenserne af et høretab, som nogle af de unge hørehæmmede på den ene side finder lidt irriterende, men som på den anden side alligevel tilsyneladende giver en tryghed at agere på grundlag af:

Det bedste ved at gå på FUS, var at være sammen med andre hørehæmmede, og det sportslige. Derudover synes jeg også skituren var rigtig fed. Jeg fik også min første kæreste på efterskolen, hvilket betød utrolig meget for mig. For gennem folkeskolen blev jeg mobbet, og blevet behandlet mindre pænt af pigerne, så det betød meget, at møde en sød pige. (Mand, tidligere elev, Frijsenborg Efterskole)

Anerkendelsen ved at få kæreste betød meget for den unge – han oplevede med andre ord, at blive accepteret som en attraktiv person, hvilket står i modsætning til hans tidligere oplevelser, hvor omgivelserne behandlede ham dårligt og mobbede ham. Mobning er et væsentligt problem for unge hørehæmmede i folkeskolen. Hansen (2009) peger på, at sammenlignet med ikke-hørehæmmede unge, bliver flere unge hørehæmmede udsat for mobning. I en del tilfælde er mobningen ikke fokuseret på selve hørenedsættelsen i sig selv, men Hansen indikerer, at hørenedsættelsen gør de unge hørehæmmede sårbare for mobning.

Diskussionen om mobning handler indirekte om social integration i folkeskolens sociale miljø. Den unge i det foregående citat fremstod som havende en dårlig integration. Hvordan opleves integrationen i det sociale fællesskab på efterskolen? Figur 4 peger på at de unge hørehæmmede i væsentlig grad oplever at være en del af det sociale fællesskab på efterskolen. Det er meget få, der markerer, at de i nogen grad eller i mindre grad, oplever at være en del af fællesskabet på efterskolen.

Figur 4. Besvarelser på spørgsmålet om de unge hørehæmmede følte sig som en del af det sociale fællesskab på efterskolen. N=58

Figuren tegner et positivt billede, hvor hovedparten af de unge oplever at være en del af det sociale fællesskab på efterskolen, hvilket også er i tråd med en del af de tidligere citater i afsnittet.

Valg af Frijsenborg Efterskole

Hvis man ser på, hvem der får ideen til at den unge skal på efterskole, er det ofte forældrene (75 %), der fik ideen eller den unge selv (57 %). I få tilfælde er det en UU-vejleder (13 %) eller en underviser i folkeskolen (7 %). Kønsmæssigt er drengene mere tilbøjelige til at pege på forældrene (86 %), som dem, der fik ideen om efterskole end pigerne (68 %).

Selvom det i en del tilfælde ser ud til at være forældrene, der kommer med ideen om at de unge skal på efterskole, har de unge selv oftest lyst til at komme på efterskole. Den største andel – 40 % - havde i meget høj grad selv lyst til at komme på efterskole. En tredjedel havde i høj grad lyst mens kun 5 % i mindre grad havde lyst. Igen er der kønsspecifikke forskelle. Pigerne har generelt mere lyst til at gå på efterskole end drengene. Fx ville 83 % af pigerne i meget høj eller i høj grad gerne på efterskole. Den tilsvarende andel blandt drengene er 57 %.

Afrunding

Samlet set peger analysen på, at de unge hørehæmmede i udgangspunktet søger et ophold på en efterskole – og Frijsenborg Efterskole – med de samme begrundelser som andre unge. Det handler om muligheden for at komme i en ny sammenhæng og at få muligheden for at udvikle sig selv som menneske. På den måde følger de mønstrene, som Oettingen et al. identificerer i deres undersøgelse af Efterskolens dannelse (2011). De unges funktionsnedsættelse ser ved første øjekast ikke ud til at spille en væsentlig rolle i den forbindelse. Hørenedsættelsen kommer tilladende mere til udtryk, når det handler om valget af den specifikke efterskole – Frijsenborg Efterskole – da den tilbyder særlige pladser og en hensyntagen til hørehæmmede elever. Det er måske også der forældrenes rolle kommer til udtryk i beslutningsprocessen omkring valg af efterskolen – det har vi imidlertid ikke undersøgt og kan derfor ikke komme det nærmere her. Det står dog klart, at hørenedsættelsen ikke spiller den primære rolle, når vi ser på de unges vurderinger af opholdet. Den kommer mere indirekte til udtryk i de unges kommentarer, hvor fællesskabet – det at der er flere, som er hørehæmmede på skolen – giver de unge en tryghed, som gør at de kan deltage på lige fod med andre elever i skolens liv og aktiviteter.

Kapitel 4 – Frekvenser på alle undersøgelsens spørgsmål

Du er:

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Mand	21	36,2	36,8	36,8
	Kvinde	36	62,1	63,2	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Hvor gammel er du?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	18 år	2	3,4	3,5	3,5
	19 år	9	15,5	15,8	19,3
	20 år	11	19,0	19,3	38,6
	21 år	2	3,4	3,5	42,1
	22 år	5	8,6	8,8	50,9
	23 år	8	13,8	14,0	64,9
	24 år	2	3,4	3,5	68,4
	25 år	12	20,7	21,1	89,5
	26 år	6	10,3	10,5	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Hvor bor du?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Hovedstaden	10	17,2	19,6	19,6
	Større universitetsbyer (Aarhus, Odense, Aalborg)	20	34,5	39,2	58,8
	Stor provinsby (fx Randers, Horsens, Vejle, Kolding, Esbjerg, Svendborg, Næstved mv.)	9	15,5	17,6	76,5
	Provinsby (fx Ringe, Hadsten, Faaborg, Skagen mv.)	6	10,3	11,8	88,2
	Landsby	6	10,3	11,8	100,0
	Total	51	87,9	100,0	
Missing	System	7	12,1		

Hvor bor du?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Hovedstaden	10	17,2	19,6	19,6
	Større universitetsbyer (Aarhus, Odense, Aalborg)	20	34,5	39,2	58,8
	Stor provinsby (fx Randers, Horsens, Vejle, Kolding, Esbjerg, Svendborg, Næstved mv.)	9	15,5	17,6	76,5
	Provinsby (fx Ringe, Hadsten, Faaborg, Skagen mv.)	6	10,3	11,8	88,2
	Landsby	6	10,3	11,8	100,0
	Total	51	87,9	100,0	
Missing	System	7	12,1		
Total		58	100,0		

Er du født i Danmark?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	57	98,3	98,3	98,3
	Nej	1	1,7	1,7	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Er din mor født i Danmark?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	52	89,7	94,5	94,5
	Nej	3	5,2	5,5	100,0
	Total	55	94,8	100,0	
Missing	System	3	5,2		
Total		58	100,0		

Er din far født i Danmark?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	55	94,8	100,0	100,0
Missing	System	3	5,2		
Total		58	100,0		

Hvad laver du lige nu?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Arbejder (på almindelige vilkår)	7	12,1	12,3	12,3
	Fleksjob	1	1,7	1,8	14,0
	Arbejdsløs	1	1,7	1,8	15,8
	Går i gymnasiet	6	10,3	10,5	26,3
	Går på HTX	1	1,7	1,8	28,1
	Går på HF	5	8,6	8,8	36,8
	Går på handelsskolen	1	1,7	1,8	38,6
	Går på teknisk skole	1	1,7	1,8	40,4
	So-Su-uddannelserne	2	3,4	3,5	43,9
	Kort videregående uddannelse	1	1,7	1,8	45,6
	Mellemlang videregående uddannelse	10	17,2	17,5	63,2
	Lang videregående uddannelse	13	22,4	22,8	86,0
	Andet - beskriv gerne!	8	13,8	14,0	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Hvornår gik du på Frijsenborg Efterskole? (hvis du gik på FUS to år i træk, vælger du det sidste år du gik på skolen)

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	2010/2011	1	1,7	1,7	1,7
	2009/2010	8	13,8	13,8	15,5
	2008/2009	9	15,5	15,5	31,0
	2007/2008	4	6,9	6,9	37,9
	2006/2007	6	10,3	10,3	48,3
	2005/2006	6	10,3	10,3	58,6
	2004/2005	8	13,8	13,8	72,4
	2003/2004	7	12,1	12,1	84,5
	2002/2003	8	13,8	13,8	98,3
	2001/2002	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Gik du på Frijsenborg et eller to år?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid 1 år	36	62,1	62,1	62,1
2 år	22	37,9	37,9	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Samlet set - hvor tilfreds var du med dit ophold på Frijsenborg Efterskole?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Meget tilfreds	40	69,0	69,0	69,0
Tilfreds	14	24,1	24,1	93,1
Hverken tilfreds/utilfreds	4	6,9	6,9	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole? - Mig selv

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Mig selv	32	55,2	100,0	100,0
Missing System	26	44,8		
Total	58	100,0		

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole? - Mine forældre

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Mine forældre	42	72,4	100,0	100,0
Missing System	16	27,6		
Total	58	100,0		

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole? - Min lærer i folkeskolen

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Min lærer i folkeskolen	6	10,3	100,0	100,0
Missing System	52	89,7		
Total	58	100,0		

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole? - Anden familie

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Anden familie	3	5,2	100,0	100,0
Missing System	55	94,8		
Total	58	100,0		

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole? - En ven

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	En ven	2	3,4	100,0	100,0
Missing	System	56	96,6		
Total		58	100,0		

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole? - UU-vejleder

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	UU-vejleder	7	12,1	100,0	100,0
Missing	System	51	87,9		
Total		58	100,0		

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole? - Anden

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Anden	1	1,7	100,0	100,0
Missing	System	57	98,3		
Total		58	100,0		

Hvem fik idéen til at du skulle på efterskole?.Other

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid		57	98,3	98,3	98,3
	Skriv: Kent Yder	1	1,7	1,7	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Havde du selv lyst til at komme på efterskole?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja, i meget høj grad	23	39,7	39,7	39,7
	Ja, i høj grad	19	32,8	32,8	72,4
	Ja, i nogen grad	13	22,4	22,4	94,8
	Ja, i mindre grad	3	5,2	5,2	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Læsning

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	6	10,3	10,3	10,3
	I høj grad	15	25,9	25,9	36,2
	I nogen grad	21	36,2	36,2	72,4
	I mindre grad	11	19,0	19,0	91,4
	Slet ikke	5	8,6	8,6	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Skrivning

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	7	12,1	12,1	12,1
	I høj grad	11	19,0	19,0	31,0
	I nogen grad	25	43,1	43,1	74,1
	I mindre grad	11	19,0	19,0	93,1
	Slet ikke	4	6,9	6,9	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Regning

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	7	12,1	12,3	12,3
	I høj grad	13	22,4	22,8	35,1
	I nogen grad	21	36,2	36,8	71,9
	I mindre grad	11	19,0	19,3	91,2
	Slet ikke	5	8,6	8,8	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
	Total	58	100,0		

Valg af uddannelse

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	6	10,3	10,3	10,3
	I høj grad	16	27,6	27,6	37,9
	I nogen grad	16	27,6	27,6	65,5
	I mindre grad	17	29,3	29,3	94,8
	Slet ikke	3	5,2	5,2	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Viden om samfundet

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	15	25,9	26,3	26,3
	I høj grad	21	36,2	36,8	63,2
	I nogen grad	15	25,9	26,3	89,5
	I mindre grad	4	6,9	7,0	96,5
	Slet ikke	2	3,4	3,5	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Lyst til at leve livet

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	25	43,1	43,1	43,1
	I høj grad	23	39,7	39,7	82,8
	I nogen grad	8	13,8	13,8	96,6
	I mindre grad	1	1,7	1,7	98,3
	Slet ikke	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Modnet mig som menneske

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	36	62,1	62,1	62,1
	I høj grad	18	31,0	31,0	93,1
	I nogen grad	3	5,2	5,2	98,3
	I mindre grad	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Forståelse for menneskers mangfoldighed

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	26	44,8	44,8	44,8
	I høj grad	22	37,9	37,9	82,8
	I nogen grad	6	10,3	10,3	93,1
	I mindre grad	4	6,9	6,9	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Viden om demokrati

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	10	17,2	17,9	17,9
	I høj grad	23	39,7	41,1	58,9
	I nogen grad	19	32,8	33,9	92,9
	I mindre grad	3	5,2	5,4	98,2
	Slet ikke	1	1,7	1,8	100,0
	Total	56	96,6	100,0	
Missing	System	2	3,4		
Total		58	100,0		

Tage ansvar for mig selv

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	31	53,4	53,4	53,4
	I høj grad	17	29,3	29,3	82,8
	I nogen grad	9	15,5	15,5	98,3
	Slet ikke	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Tage ansvar for andre

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	28	48,3	48,3	48,3
	I høj grad	22	37,9	37,9	86,2
	I nogen grad	7	12,1	12,1	98,3
	Slet ikke	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Tage ansvar for praktiske ting i min hverdag

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	17	29,3	29,3	29,3
	I høj grad	30	51,7	51,7	81,0
	I nogen grad	11	19,0	19,0	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

At stå på egne ben

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	29	50,0	50,0	50,0
	I høj grad	21	36,2	36,2	86,2
	I nogen grad	7	12,1	12,1	98,3
	Slet ikke	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Følte du dig som en del af det sociale fællesskab på efterskolen?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	I meget høj grad	19	32,8	32,8	32,8
	I høj grad	30	51,7	51,7	84,5
	I nogen grad	7	12,1	12,1	96,6
	I mindre grad	2	3,4	3,4	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Det sociale fællesskab

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	30	51,7	51,7	51,7
	Stor betydning	22	37,9	37,9	89,7
	Nogen betydning	6	10,3	10,3	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

At bo på skolen

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	26	44,8	44,8	44,8
	Stor betydning	22	37,9	37,9	82,8
	Nogen betydning	9	15,5	15,5	98,3
	Mindre betydning	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Undervisningen

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	4	6,9	7,0	7,0
	Stor betydning	17	29,3	29,8	36,8
	Nogen betydning	25	43,1	43,9	80,7
	Mindre betydning	9	15,5	15,8	96,5
	Ingen betydning	2	3,4	3,5	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Lærernes faglighed

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	9	15,5	15,5	15,5
	Stor betydning	22	37,9	37,9	53,4
	Nogen betydning	18	31,0	31,0	84,5
	Mindre betydning	8	13,8	13,8	98,3
	Ingen betydning	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Kontakten med lærerne

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	18	31,0	31,6	31,6
	Stor betydning	24	41,4	42,1	73,7
	Nogen betydning	13	22,4	22,8	96,5
	Mindre betydning	2	3,4	3,5	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

At der var andre hørehæmmede

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	18	31,0	31,0	31,0
	Stor betydning	20	34,5	34,5	65,5
	Nogen betydning	8	13,8	13,8	79,3
	Mindre betydning	4	6,9	6,9	86,2
	Ingen betydning	8	13,8	13,8	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

At der var adgang til de relevante høretekniske hjælpemidler

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	18	31,0	31,0	31,0
	Stor betydning	20	34,5	34,5	65,5
	Nogen betydning	4	6,9	6,9	72,4
	Mindre betydning	6	10,3	10,3	82,8
	Ingen betydning	10	17,2	17,2	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

At skulle indgå i nye sammenhænge

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	11	19,0	19,0	19,0
	Stor betydning	34	58,6	58,6	77,6
	Nogen betydning	9	15,5	15,5	93,1
	Mindre betydning	4	6,9	6,9	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Medindflydelse på skolens hverdag

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	10	17,2	17,5	17,5
	Stor betydning	22	37,9	38,6	56,1
	Nogen betydning	21	36,2	36,8	93,0
	Mindre betydning	4	6,9	7,0	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
	Total	58	100,0		

At jeg kunne være den jeg virkelig er

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	28	48,3	49,1	49,1
	Stor betydning	21	36,2	36,8	86,0
	Nogen betydning	7	12,1	12,3	98,2
	Mindre betydning	1	1,7	1,8	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
	Total	58	100,0		

At få nye venner

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	32	55,2	55,2	55,2
	Stor betydning	21	36,2	36,2	91,4
	Nogen betydning	4	6,9	6,9	98,3
	Mindre betydning	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Skolens valgfag

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	10	17,2	17,2	17,2
	Stor betydning	25	43,1	43,1	60,3
	Nogen betydning	16	27,6	27,6	87,9
	Mindre betydning	6	10,3	10,3	98,3
	Ingen betydning	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Sociale aktiviteter udenfor undervisningen

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	19	32,8	32,8	32,8
	Stor betydning	27	46,6	46,6	79,3
	Nogen betydning	11	19,0	19,0	98,3
	Mindre betydning	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Fælles foredrag

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	12	20,7	20,7	20,7
	Stor betydning	19	32,8	32,8	53,4
	Nogen betydning	19	32,8	32,8	86,2
	Mindre betydning	6	10,3	10,3	96,6
	Ingen betydning	2	3,4	3,4	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Fællessang

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	15	25,9	25,9	25,9
	Stor betydning	22	37,9	37,9	63,8
	Nogen betydning	15	25,9	25,9	89,7
	Mindre betydning	3	5,2	5,2	94,8
	Ingen betydning	3	5,2	5,2	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Høreundervisningen

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	6	10,3	10,5	10,5
	Stor betydning	13	22,4	22,8	33,3
	Nogen betydning	16	27,6	28,1	61,4
	Mindre betydning	10	17,2	17,5	78,9
	Ingen betydning	12	20,7	21,1	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Skituren

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	23	39,7	39,7	39,7
	Stor betydning	20	34,5	34,5	74,1
	Nogen betydning	12	20,7	20,7	94,8
	Mindre betydning	1	1,7	1,7	96,6
	Ingen betydning	2	3,4	3,4	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Morgenmotion

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	15	25,9	25,9	25,9
	Stor betydning	19	32,8	32,8	58,6
	Nogen betydning	17	29,3	29,3	87,9
	Mindre betydning	5	8,6	8,6	96,6
	Ingen betydning	2	3,4	3,4	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

**Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg
højst 3 ting) - Faglig udvikling**

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Faglig udvikling	10	17,2	100,0	100,0
Missing	System	48	82,8		
Total		58	100,0		

**Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg højst 3
ting) - Troen på, at jeg kan, hvad jeg vil**

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Troen på, at jeg kan, hvad jeg vil	26	44,8	100,0	100,0
Missing	System	32	55,2		
Total		58	100,0		

**Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg højst 3
ting) - Åbenhed overfor andre**

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Åbenhed overfor andre	14	24,1	100,0	100,0
Missing	System	44	75,9		
Total		58	100,0		

**Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg højst 3
ting) - At vide, at jeg kan klare mig selv**

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	At vide, at jeg kan klare mig selv	17	29,3	100,0	100,0
Missing	System	41	70,7		
Total		58	100,0		

**Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg
højst 3 ting) - Turde tage ansvar**

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Turde tage ansvar	10	17,2	100,0	100,0
Missing	System	48	82,8		
Total		58	100,0		

Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg
højest 3 ting) - Viden om samfundet

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Viden om samfundet	4	6,9	100,0	100,0
Missing	System	54	93,1		
Total		58	100,0		

Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg højest 3
ting) - At turde tage en uddannelse

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	At turde tage en uddannelse	5	8,6	100,0	100,0
Missing	System	53	91,4		
Total		58	100,0		

Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg
højest 3 ting) - Lyst til at leve livet

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Lyst til at leve livet	15	25,9	100,0	100,0
Missing	System	43	74,1		
Total		58	100,0		

Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg højest 3
ting) - Viden om, hvordan man lever med høretab

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Viden om, hvordan man lever med høretab	8	13,8	100,0	100,0
Missing	System	50	86,2		
Total		58	100,0		

Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg
højest 3 ting) - Personlig udvikling

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Personlig udvikling	41	70,7	100,0	100,0
Missing	System	17	29,3		
Total		58	100,0		

Hvad mener du er det vigtigste du har fået ud af tiden på Frijsenborg Efterskole? (vælg højst 3 ting) - At turde sige min mening

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	At turde sige min mening	8	13,8	100,0	100,0
Missing	System	50	86,2		
Total		58	100,0		

Hvordan vil du beskrive dit høretab? Det er et... (hvis der er forskel på dine ører, tager du det øre, hvor din hørelse er bedst) Er du CI-bruger (på et eller begge ører) tager du blot den nederste mulighed)

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Let høretab (20-40 dB)	15	25,9	25,9	25,9
	Middelsvært høretab (41-70 dB)	22	37,9	37,9	63,8
	Svært høretab (71-95 db)	17	29,3	29,3	93,1
	Døv (over 95 dB)	2	3,4	3,4	96,6
	Er CI-bruger	2	3,4	3,4	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Når du taler med en, som du kender i rolige omgivelser?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ingen problemer	41	70,7	70,7	70,7
	Lejlighedsvis problemer	17	29,3	29,3	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Når du taler med en, som du kender i støjende omgivelser?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ingen problemer	5	8,6	8,6	8,6
	Lejlighedsvis problemer	33	56,9	56,9	65,5
	Oftede problemer	10	17,2	17,2	82,8
	Meget ofte problemer	8	13,8	13,8	96,6
	Altid problemer	2	3,4	3,4	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Når du taler med en, som du ikke kender i rolige omgivelser?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ingen problemer	19	32,8	32,8	32,8
	Lejlighedsvisе problemer	28	48,3	48,3	81,0
	Ofte problemer	10	17,2	17,2	98,3
	Altid problemer	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Når du taler med en, som du ikke kender i støjende omgivelser?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Lejlighedsvisе problemer	16	27,6	27,6	27,6
	Ofte problemer	20	34,5	34,5	62,1
	Meget ofte problemer	11	19,0	19,0	81,0
	Altid problemer	11	19,0	19,0	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Når I er flere som er samlet i rolige omgivelser?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ingen problemer	9	15,5	15,8	15,8
	Lejlighedsvisе problemer	29	50,0	50,9	66,7
	Ofte problemer	16	27,6	28,1	94,7
	Meget ofte problemer	1	1,7	1,8	96,5
	Altid problemer	2	3,4	3,5	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Når I er flere som er samlet i støjende omgivelser?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Lejlighedsvisе problemer	9	15,5	15,8	15,8
	Ofte problemer	25	43,1	43,9	59,6
	Meget ofte problemer	7	12,1	12,3	71,9
	Altid problemer	16	27,6	28,1	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Når du er træt?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ingen problemer	5	8,6	8,9	8,9
	Lejlighedsvisе problemer	22	37,9	39,3	48,2
	Ofte problemer	15	25,9	26,8	75,0
	Meget ofte problemer	10	17,2	17,9	92,9
	Altid problemer	4	6,9	7,1	100,0
	Total	56	96,6	100,0	
Missing	System	2	3,4		
Total		58	100,0		

Når emnet er mindre vigtigt?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ingen problemer	6	10,3	10,5	10,5
	Lejlighedsvisе problemer	24	41,4	42,1	52,6
	Ofte problemer	16	27,6	28,1	80,7
	Meget ofte problemer	10	17,2	17,5	98,2
	Altid problemer	1	1,7	1,8	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Overordnet set?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ingen problemer	6	10,3	10,5	10,5
	Lejlighedsvisе problemer	32	55,2	56,1	66,7
	Ofte problemer	13	22,4	22,8	89,5
	Meget ofte problemer	5	8,6	8,8	98,2
	Altid problemer	1	1,7	1,8	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Er du født med dit høretab?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	37	63,8	63,8	63,8
	Nej	21	36,2	36,2	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Har du et eller to Cochlear Implantat(er) (CI)?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	5	8,6	8,8	8,8
	Nej	52	89,7	91,2	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Oplever du at din hørelse er stabil, dvs. ikke ændrer sig?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	46	79,3	79,3	79,3
	Nej	12	20,7	20,7	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Lider du af tinnitus?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	26	44,8	44,8	44,8
	Sjældent	16	27,6	27,6	72,4
	Nogle gange	8	13,8	13,8	86,2
	Ofte	3	5,2	5,2	91,4
	Meget ofte	2	3,4	3,4	94,8
	Hele tiden	3	5,2	5,2	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Hvis du har tinnitus - hvor meget oplever du at den påvirker din hverdag, når den er der?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor påvirkning	1	1,7	3,1	3,1
	Stor påvirkning	4	6,9	12,5	15,6
	Nogen påvirkning	9	15,5	28,1	43,8
	Lille påvirkning	8	13,8	25,0	68,8
	Ingen påvirkning	10	17,2	31,3	100,0
	Total	32	55,2	100,0	
Missing	System	26	44,8		
Total		58	100,0		

Har du en hørenedsættelse på et eller begge ører?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Begge ører	45	77,6	83,3	83,3
	Det ene øre - hørelsen er normal på det andet øre	2	3,4	3,7	87,0
	Det ene øre - jeg er døv på det andet øre	7	12,1	13,0	100,0
	Total	54	93,1	100,0	
Missing	System	4	6,9		
Total		58	100,0		

Dine forældre (eller en af dine forældre)

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	9	15,5	18,4	18,4
	Nej	40	69,0	81,6	100,0
	Total	49	84,5	100,0	
Missing	System	9	15,5		
Total		58	100,0		

En eller flere af dine søskende

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	8	13,8	15,7	15,7
	Nej	43	74,1	84,3	100,0
	Total	51	87,9	100,0	
Missing	System	7	12,1		
Total		58	100,0		

En eller flere i din familie (ikke forældre eller søskende)

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	16	27,6	30,8	30,8
	Nej	36	62,1	69,2	100,0
	Total	52	89,7	100,0	
Missing	System	6	10,3		
Total		58	100,0		

Hvis du har CI: Hvor gammel var du, da du fik CI? Skriv alder:

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	53	91,4	91,4	91,4
11	1	1,7	1,7	93,1
13	1	1,7	1,7	94,8
23	2	3,4	3,4	98,3
6	1	1,7	1,7	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Har du et eller to CI?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid				
Enkelt CI	4	6,9	80,0	80,0
Dobbeltsidigt CI	1	1,7	20,0	100,0
Total	5	8,6	100,0	
Missing				
System	53	91,4		
Total	58	100,0		

Hvor tilfreds er du med dit CI?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid				
Meget tilfreds	1	1,7	20,0	20,0
Tilfreds	4	6,9	80,0	100,0
Total	5	8,6	100,0	
Missing				
System	53	91,4		
Total	58	100,0		

Hvordan oplever du dit høre-mæssige udbytte af dit CI (eller CI'er)?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid				
Meget stort udbytte	1	1,7	20,0	20,0
Stort udbytte	3	5,2	60,0	80,0
Noget udbytte	1	1,7	20,0	100,0
Total	5	8,6	100,0	
Missing				
System	53	91,4		
Total	58	100,0		

Fik du begge CI på samme tid?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid				
Nej	3	5,2	100,0	100,0
Missing				
System	55	94,8		
Total	58	100,0		

Hvis du fik dit andet CI på et andet tidspunkt end det første, kan du skrive din alder, da du fik det andet CI, her:

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	57	98,3	98,3	98,3
13	1	1,7	1,7	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Hvordan oplever du forskellen på dit høremæssige udbytte af dit CI og de høreapparater, du måske havde før?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Meget større udbytte med CI	1	1,7	20,0	20,0
Større udbytte med CI	3	5,2	60,0	80,0
Kan ikke huske udbytte af høreapparaterne	1	1,7	20,0	100,0
Total	5	8,6	100,0	
Missing System	53	91,4		
Total	58	100,0		

Hvordan oplever du, at din situation er i forhold til gruppen af hørehæmmede, der ikke har et CI? (tænkt tilbage på din tid på FUS)

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Jeg oplever, at der er store forskelle.	1	1,7	33,3	33,3
Jeg oplever, at der er mindre forskelle.	1	1,7	33,3	66,7
Jeg oplever ingen forskelle.	1	1,7	33,3	100,0
Total	3	5,2	100,0	
Missing System	55	94,8		
Total	58	100,0		

Bruger du høreapparater? (CI regnes også som høreapparat)

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Ja	53	91,4	91,4	91,4
Nej	5	8,6	8,6	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Hvor meget bruger du dine høreapparater?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Altid	46	79,3	86,8	86,8
	For det meste	5	8,6	9,4	96,2
	En gang imellem	2	3,4	3,8	100,0
	Total	53	91,4	100,0	
Missing	System	5	8,6		
Total		58	100,0		

Er der nogen situationer, hvor du burde bruge dine høreapparater, men hvor du ikke gør?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	9	15,5	17,3	17,3
	Nej	43	74,1	82,7	100,0
	Total	52	89,7	100,0	
Missing	System	6	10,3		
Total		58	100,0		

Kan man normalt se dine høreapparater, når du har dem på?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	28	48,3	52,8	52,8
	Nej	25	43,1	47,2	100,0
	Total	53	91,4	100,0	
Missing	System	5	8,6		
Total		58	100,0		

Har du nogensinde forsøgt at skjule eller kamuflere dine høreapparater (fx ved at gemme dem under dit hår)?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Altid	10	17,2	18,9	18,9
	Oft	10	17,2	18,9	37,7
	Nogle gange	7	12,1	13,2	50,9
	Sjældent	9	15,5	17,0	67,9
	Aldrig	17	29,3	32,1	100,0
	Total	53	91,4	100,0	
Missing	System	5	8,6		
Total		58	100,0		

Lider du andre handicaps eller kroniske lidelser (end hørenedsættelsen)?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	13	22,4	23,2	23,2
	Nej	43	74,1	76,8	100,0
	Total	56	96,6	100,0	
Missing	System	2	3,4		
Total		58	100,0		

Hvilken betydning har din hørenedsættelse for dig i din hverdag?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	12	20,7	20,7	20,7
	Stor betydning	19	32,8	32,8	53,4
	Nogen betydning	12	20,7	20,7	74,1
	Mindre betydning	11	19,0	19,0	93,1
	Ingen betydning	4	6,9	6,9	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Føler du dig nogle gange flov over din hørenedsættelse?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Altid	4	6,9	6,9	6,9
	Meget ofte	3	5,2	5,2	12,1
	Ofte	5	8,6	8,6	20,7
	En gang imellem	11	19,0	19,0	39,7
	Sjældent	12	20,7	20,7	60,3
	Nej	23	39,7	39,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Hvilke forventninger oplever du, at folk generelt har til hørehæmmede? De er...

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Negative	11	19,0	19,0	19,0
	Positive	8	13,8	13,8	32,8
	Meget positive	1	1,7	1,7	34,5
	Ved ikke	5	8,6	8,6	43,1
	Jeg oplever ikke, at folk har nogle særlige forventninger	33	56,9	56,9	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Har du oplevet, at folk har fordomme om hørehæmmede?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget ofte	3	5,2	5,2	5,2
	Ofte	6	10,3	10,3	15,5
	En gang imellem	29	50,0	50,0	65,5
	Sjældent	11	19,0	19,0	84,5
	Aldrig	9	15,5	15,5	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Når du møder mennesker du ikke har mødt før?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget ofte	9	15,5	15,5	15,5
	Ofte	11	19,0	19,0	34,5
	En gang imellem	11	19,0	19,0	53,4
	Sjældent	12	20,7	20,7	74,1
	Aldrig	15	25,9	25,9	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Når du begynder på en ny uddannelse?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget ofte	6	10,3	10,3	10,3
	Ofte	10	17,2	17,2	27,6
	En gang imellem	6	10,3	10,3	37,9
	Sjældent	10	17,2	17,2	55,2
	Aldrig	26	44,8	44,8	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Når du begynder et nyt arbejde

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget ofte	6	10,3	10,3	10,3
	Ofte	5	8,6	8,6	19,0
	En gang imellem	8	13,8	13,8	32,8
	Sjældent	14	24,1	24,1	56,9
	Aldrig	25	43,1	43,1	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Når du er på dating?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget ofte	10	17,2	17,2	17,2
	Ofte	9	15,5	15,5	32,8
	En gang imellem	7	12,1	12,1	44,8
	Sjældent	12	20,7	20,7	65,5
	Aldrig	20	34,5	34,5	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Når du er på diskotek?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget ofte	10	17,2	17,2	17,2
	Ofte	7	12,1	12,1	29,3
	En gang imellem	10	17,2	17,2	46,6
	Sjældent	10	17,2	17,2	63,8
	Aldrig	21	36,2	36,2	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Overordnet set - hvor meget eller lidt, oplever du, at din hørenedsættelse betyder for din identitet?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Meget stor betydning	12	20,7	20,7	20,7
	Stor betydning	17	29,3	29,3	50,0
	Nogen betydning	14	24,1	24,1	74,1
	Lille betydning	10	17,2	17,2	91,4
	Ingen betydning	5	8,6	8,6	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) - Glæde

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Glæde	8	13,8	100,0	100,0
Missing	System	50	86,2		
Total		58	100,0		

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) - Skam

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Skam	5	8,6	100,0	100,0
Missing	System	53	91,4		
Total		58	100,0		

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) - Stolthed

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Stolthed	5	8,6	100,0	100,0
Missing	System	53	91,4		
Total		58	100,0		

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) - Pinlighed

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Pinlighed	10	17,2	100,0	100,0
Missing	System	48	82,8		
Total		58	100,0		

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) - Anstrengende

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Anstrengende	36	62,1	100,0	100,0
Missing	System	22	37,9		
Total		58	100,0		

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) - Anderledeshed

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Anderledeshed	32	55,2	100,0	100,0
Missing	System	26	44,8		
Total		58	100,0		

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) - Muligheder

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Muligheder	16	27,6	100,0	100,0
Missing	System	42	72,4		
Total		58	100,0		

Hvilke følelser forbinder du med dit hørenedsættelse? (vælg relevante) -
Udfordrende

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Udfordrende	42	72,4	100,0	100,0
Missing	System	16	27,6		
Total		58	100,0		

Synes du, at man er handicappet, hvis man bruger høreapparater eller CI?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	27	46,6	46,6	46,6
	Nej	31	53,4	53,4	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Hvor vigtig føler du, at du er som person?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	1	2	3,4	3,4	3,4
	2	1	1,7	1,7	5,2
	3	15	25,9	25,9	31,0
	4	19	32,8	32,8	63,8
	5	21	36,2	36,2	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Hvordan synes du, dit liv er lige nu?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	1	2	3,4	3,4	3,4
	2	3	5,2	5,2	8,6
	3	12	20,7	20,7	29,3
	4	24	41,4	41,4	70,7
	5	17	29,3	29,3	100,0
Total		58	100,0	100,0	

Hvor moden synes du selv du er?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	1	1	1,7	1,8	1,8
	2	1	1,7	1,8	3,5
	3	1	1,7	1,8	5,3
	4	35	60,3	61,4	66,7
	5	19	32,8	33,3	100,0
	Total	57	98,3	100,0	
Missing	System	1	1,7		
Total		58	100,0		

Hvor meget selvtillid har du på en skala 1 til 5?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	1	1	1,7	1,7	1,7
	2	10	17,2	17,2	19,0
	3	20	34,5	34,5	53,4
	4	20	34,5	34,5	87,9
	5	7	12,1	12,1	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Synes du, at du er nok sammen med andre mennesker, du kan tale med?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja	44	75,9	75,9	75,9
	Nej	14	24,1	24,1	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Hvor ofte er du alene, selvom du egentlig mest havde lyst til at være sammen med andre?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ofte	7	12,1	12,1	12,1
	Af og til	25	43,1	43,1	55,2
	Sjældent	19	32,8	32,8	87,9
	Aldrig	7	12,1	12,1	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Har du følt dig ensom den sidste uge?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Ja, ofte	3	5,2	5,2	5,2
	Ja, en gang imellem	15	25,9	25,9	31,0
	Næsten ikke	17	29,3	29,3	60,3
	Nej	23	39,7	39,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

..følt dig nervøs og haft en indre uro?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	25	43,1	43,1	43,1
	Lidt	14	24,1	24,1	67,2
	Moderat	11	19,0	19,0	86,2
	En del	7	12,1	12,1	98,3
	Meget	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

..haft søvnproblemer?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	25	43,1	43,1	43,1
	Lidt	17	29,3	29,3	72,4
	Moderat	9	15,5	15,5	87,9
	En del	7	12,1	12,1	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

...bekymret dig om problemer?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	17	29,3	29,3	29,3
	Lidt	12	20,7	20,7	50,0
	Moderat	14	24,1	24,1	74,1
	En del	14	24,1	24,1	98,3
	Meget	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

...følt dig mat/træt?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	6	10,3	10,3	10,3
	Lidt	24	41,4	41,4	51,7
	Moderat	10	17,2	17,2	69,0
	En del	15	25,9	25,9	94,8
	Meget	3	5,2	5,2	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

...været deprimeret over fremtiden?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	30	51,7	51,7	51,7
	Lidt	13	22,4	22,4	74,1
	Moderat	7	12,1	12,1	86,2
	En del	6	10,3	10,3	96,6
	Meget	2	3,4	3,4	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

...været nervøs for at tage fejl?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	26	44,8	44,8	44,8
	Lidt	18	31,0	31,0	75,9
	Moderat	6	10,3	10,3	86,2
	En del	7	12,1	12,1	98,3
	Meget	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

...ladet om du fulgte med, selvom du ikke kunne høre alt hvad der blev sagt?

		Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid	Nej	21	36,2	36,2	36,2
	Lidt	12	20,7	20,7	56,9
	Moderat	16	27,6	27,6	84,5
	En del	8	13,8	13,8	98,3
	Meget	1	1,7	1,7	100,0
	Total	58	100,0	100,0	

Føler du, at dit liv ville have været bedre eller dårligere, hvis du ikke havde et høretab?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid Dårligere	1	1,7	1,7	1,7
Det samme	18	31,0	31,0	32,8
Bedre	22	37,9	37,9	70,7
Ved ikke	17	29,3	29,3	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Føler du, at hørehæmmede generelt har det sværere end andre?

	Frekvens	Procent	Valid Procent	Kumulativ Procent
Valid I meget høj grad	9	15,5	15,5	15,5
I høj grad	8	13,8	13,8	29,3
I nogen grad	32	55,2	55,2	84,5
Ikke særligt	7	12,1	12,1	96,6
Slet ikke	2	3,4	3,4	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Litteratur

Cooley, Charles H.

1902   *Human Nature and the Social Order*. New York: Scribner's

Juul, Tilde, Brahe, Thomas og Hansen, Niels-Henrik M.

2013   *Efterskolens betydning for unge ordblindes liv og uddannelse*. København: Center for Ungdomsforskning

Hansen, Niels-Henrik M.

2013   Strategies Available to Young Hard-of-hearings When Coping with a Communicative Breakdown. Artikel indsendt til *American Annals of the Deaf* (peer-reviewed tidsskrift). Er i review pr. 1. Marts 2013. (under publikation)

2012   *Unge hørehæmmede: kommunikative strategier, uddannelsesvalg og trivsel*. Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet Hansen, Niels-Henrik Møller. 44 s. Rapport (er udgivet)

2009a   *Når øret klør. Høretab, trivsel og integration blandt unge hørehæmmede*. Bog (forkortet udgave af ph.d.-afhandlingen). København: Center for Ungdomsforskning

2009b   *Langtidsstudie af unge hørehæmmede efter Frijsenborg Efterskole. Statusnotat for 1. år. 2009*. Rapport. København: Center for Ungdomsforskning (udgivet)

2008   *Hvad så? Unge hørehæmmedes trivsel og livskvalitet i et sociologisk perspektiv: Høretab, emotioner, trivsel og integration blandt unge hørehæmmede*. København: Museum Tusulanum, 2008. 456 s. Ph.D. afhandling (udgivet)

Oettingen, Alexander et al.

2011   *Dannelse der virker*. Aarhus: Forlaget Klim